

НАУКОВА КОНЦЕПЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ І ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

М.І. Пересічний, доктор техн. наук, професор, П.О.Карпенко, доктор.мед. наук, В.О. Хлібійчук
Київський національний торговельно-економічний університет

Резюме. У статті подані матеріали, що обґрунтовують шляхи удосконалення організації харчування учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: учні, загальноосвітні, професійно-технічні навчальні заклади, харчування, організація.

Резюме. В статье приведены материалы, которые обосновывают пути совершенствования организации питания учащихся общеобразовательных и профессионально-технических учебных заведений.

Ключевые слова: ученики, общеобразовательные, профессионально-технические учебные заведения, организация.

Summary. In this article provides information about ways which approve organization of food technology for students generally-education and high-technological schools.

Key words: students, generally-education, high-technological schools, organization.

Удосконалення організації харчування дітей в школі є досить складний, але вкрай необхідний процес. Як свідчать статистичні матеріали МОЗ України та дані наукових досліджень, сьогодні спостерігається тенденція до зростання загальної захворюваності дітей, поширеності хронічних захворювань та дитячої інвалідності [6, 7, 8, 10].

На особливу увагу заслуговують діти шкільного віку, що обумовлено значним збільшенням навчального навантаження, низькою фізичною активністю, погіршенням харчування, негативним впливом довкілля та недосконалою організацією медичного забезпечення [1, 2, 3, 4, 5, 9, 11]. Така ситуація потребує поглиблених наукових досліджень не лише з вивчення стану здоров'я школярів, але й пошуку шляхів профілактики захворювань та оздоровлення.

Відомо, що фізичний розвиток дітей є інтегральним показником здоров'я, який характеризує спадковість, умови життя, якість харчування, фізичне виховання та вплив різних шкідливих факторів. Одним з важливих показників фізичного розвитку дітей є оцінка його гармонійності, тобто взаємозв'язку між ростом, масою тіла і обхватом грудної клітки. Показники фізичного розвитку обстежених школярів свідчать про зменшення відсотка дітей з гармонійним розвитком, зростання серед хлопчиків показників з дисгармонійним пікноідним розвитком, а серед дівчат — збільшення

групи астеничного типу фізичного розвитку [12].

Проведений поглиблений медичний огляд 1645 учнів двох шкіл м. Києва різними спеціалістами дозволив виявити найчастіші відхилення у стані здоров'я [12]. Найбільш поширеними серед дітей є захворювання верхніх дихальних шляхів, органів травлення, порушення кістково-м'язової, нервової та ендокринної систем. Аналіз отриманих результатів поглибленого обстеження дітей свідчить, що до групи здорових можна було віднести 23,3% школярів, функціональні відхилення виявлялись у 29,2% дітей, а група школярів з хронічними захворюваннями становила 47,1%.

Протягом навчальних років відсоток здорових дітей зменшився до 18,8% та збільшилась група дітей з хронічною патологією з 36,1% до 53,6%. Було встановлено, що з роками зростає поширеність хвороб носоглотки, нервової системи, ендокринних захворювань, розладів системи травлення та порушення обміну речовин, хвороб ока та його додаткового апарату, порушень серцево-судинної системи.

Поряд з оцінкою показників соматичного здоров'я дітей, важливою характеристикою є їхні адаптаційні можливості до навчання, показники фізичного здоров'я та психологічний стан.

Аналіз результатів досліджень свідчать, що задовільну адаптацію мала незначна частка дітей, у переважної більшості школярів спостерігалася

напружена та незадовільна адаптація. Ці показники можуть свідчити про значне навантаження школярів, яке не завжди відповідає їхнім фізіологічним можливостям.

Встановлено, що з віком зменшується частка дітей з високими показниками фізичного здоров'я і зростає група дітей з нижчими за середні та низькими його показниками. Це явище свідчить про низьку фізичну підготовку дітей, недостатню їх фізичну активність, відсутність уваги до фізичного виховання та оздоровчого харчування з боку батьків.

Порівняльний аналіз психологічного стану дітей різних вікових груп показує, що для школярів молодших класів актуальною є проблема психічної напруги і втоми, для середніх класів характерне зростання стресогенності та тривожності, у дітей старших класів зростає психічна втома та рівень тривожності, що може бути результатом інтенсивного навчання на фоні гормональної перебудови організму.

Результати оцінки стану здоров'я і функціональних можливостей школярів свідчать про необхідність перегляду системи навчання дітей, введення нових технологій в процес проведення навчання та удосконалення профілактично-оздоровчих заходів, зокрема організації раціонального харчування в умовах навчальних закладів.

Високі темпи фізичного і психічного розвитку дітей шкільного віку в поєднанні зі значним нервово-психічним навантаженням у школі, що обумовлено інтенсивним процесом навчання, вимагає постійного надходження з їжею комплексу усіх незамінних і замінних харчових речовин. Так харчуватись дитина мусить не лише вдома, а й у школі. Ця вимога може бути забезпечена лише за умов організації харчування дітей в шкільних закладах, ґрунтуючись на сучасних досягненнях науки про харчування.

Результати проведених нами досліджень щодо вивчення харчування дітей шкільного віку переконливо свідчать, що порушення в харчуванні мають економічні корені, які пов'язані з фінансовими можливостями батьків, а також обумовлені традиціями, звичками в харчуванні та низьким рівнем знань населення відносно раціонального харчування.

Для вирішення питань оптимізації харчування дітей шкільного віку необхідним є переведення шкільного харчування на сучасну індустріальну основу і паралельно навчати як школярів та їхніх батьків, так й вчителів принципам і навичкам раціонального харчування.

Основою для досягнення поставленої мети є створення економічної, законодавчої, соціальної та матеріально-технічної бази щодо відповідного харчування в навчальних закладах країни.

Враховуючи нинішній стан організації харчування в шкільних закладах та досвід ряду країн з цього

питання, нами розроблено концепцію харчування в шкільних закладах, метою якої є забезпечення раціонального харчування школярів для збереження і зміцнення їх здоров'я, а також профілактики захворювань, пов'язаних з порушенням харчового статусу.

Основні принципи концепції щодо удосконалення шкільного харчування полягають у наступному:

- підвищення якості та безпечності шкільного харчування;
- індустріалізація та централізація системи виробництва продукції шкільного харчування на основі впровадження новітніх технологій;
- побудова ефективної системи управління і контролю якості виробництва продукції шкільного харчування;
- відповідність харчових продуктів та страв з них смаковим уподобанням учнів;
- не лише задоволення фізіологічних потреб організму учнів у харчових речовинах і енергії, а й виконання профілактичних і лікувальних функцій;
- підвищення стійкості організму дітей до значних психоемоційних навантажень та несприятливої дії чинників навколишнього середовища.

Основними завданнями реалізації концепції розвитку шкільного харчування є:

- приведення матеріально-технічної бази підприємств, що забезпечують процес шкільного харчування, у відповідність до сучасних технологій та рецептур;
- розробка та економічне обґрунтування основних вимог до складу шкільних раціонів (переліки продуктів, диференційованих для різних груп школярів, зокрема тих, що мають певні хронічні захворювання);
- розробка вимог до видів кулінарної продукції та напівфабрикатів шкільних страв з урахуванням структури захворювань серед школярів та технологічних можливостей шкільних їдалень;
- розробка міжвідомчої інструкції щодо організації харчування учнів у шкільних закладах (Міністерство охорони здоров'я та Міністерство освіти і науки, молоді та спорту);
- створення в м. Києві пілотного підприємства щодо надання методичної допомоги їдальням шкіл та вузів України з питань новітніх технологій харчування;
- розробка та видання необхідної навчальної літератури з питань технологій харчування здорової та хворої дитини;
- перегляд шкільного розкладу з метою виділення певного учбового часу та позакласної роботи для вивчення основ раціонального харчування.
- створення на базі КНТЕУ пілотного проекту «Раціональне харчування молоді — здорова нація».

Реалізація концепції забезпечить: повноцінний раціон харчування з урахуванням усіх гігієнічних

вимог і рекомендацій, збільшення асортименту продукції, що виробляється, відповідно до вимог раціонального харчування, можливість виробництва продуктів функціонального призначення, єдину систему постачальників: централізований відбір, завезення, контроль якості та безпечності продуктів, закупівлю продуктів безпосередньо у підприємств-виробників, зниження закупівельних цін, участь в організації харчування висококваліфікованих фахівців (технологів, лікарів-дієтологів, фахівців з виробничого контролю) систему повного вхідного і вихідного виробничого контролю, у тому числі з використанням лабораторно-інструментальних методів зниження втрат на всіх етапах виробництва і реалізації готової продукції внаслідок застосування високотехнологічного устаткування, спеціальних систем виробничого обліку і контролю, зниження вартості готової продукції за рахунок зменшення витрат при виробництві (зниження витрати електроенергії, зменшення долі

амортизації на одиницю продукції, зменшення кількості персоналу) поліпшення здоров'я школярів завдяки підвищенню якості шкільного харчування.

Удосконалення системи шкільного харчування є можливим лише за умови комплексного підходу в цій сфері, що враховує медичні, правові, соціальні, фінансові та технологічні аспекти. Для реорганізації системи шкільного харчування необхідна розробка комплексної програми, що включатиме всі аспекти реформи реорганізації системи шкільного харчування, а саме:

- науково-медичні;
- управлінські;
- технологічні;
- кадрові;
- логістичні.

Виконання згаданого вище дозволить певною мірою підійти системно до вирішення проблем, пов'язаних із здоров'ям підростаючого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипкін Ю.Г. Стан здоров'я дітей в умовах дії різних екологічних чинників / Ю. Г. Антипкін // Мистецтво лікування. –2005. –№ 2. –С. 16.
2. Беседіна О.А. Проблеми погіршення стану здоров'я дітей та підлітків в умовах навчального закладу / О.А. Беседіна, Т.М. Кошакова, Г.М. Даниленко // Актуальные проблемы и основные направления развития профилактической науки и практики. –Х., 1997. –С. 51–55.
3. Гігієнічні проблеми на початку реформи освіти в Україні / Н.С. Полька, Г.М. Єременко [та ін.] // Актуальні питання гігієни та екологічної безпеки України. –К., 2002. –С. 92–93.
4. Даниленко Г.М. Медичні проблеми формування, збереження та зміцнення здоров'я школярів / Г.М. Даниленко // Лікарська справа. –2004. –№ 1. –С. 128–131.
5. Лукьянова Е.М. Медицинские и педагогические аспекты проблемы сохранения здоровья детей / Е.М. Лукьянова // Междунар. мед. журн. –2003. –№ 3. –С. 6.
6. Моїсеєнко Р. О. Організація медичної допомоги дітям і підліткам в Україні, проблеми реформування / Р. О. Моїсеєнко // Актуальні проблеми організації медичного забезпечення дітей і підлітків. –Х., 2002. –С. 3–17.
7. Неділько В.П. Шляхи удосконалення медичної допомоги дітям України. Зб. Актуальні проблеми сучасної охорони здоров'я України / В.П. Неділько –К., 2007. –С. 38–41.
8. Показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я в Україні за 2007–2008 рр. / МОЗ України.
9. Полька Н.С. Гігієнічне забезпечення оптимальних умов життєдіяльності дітей — основа збереження їх здоров'я / Н.С. Полька // Матеріали до «круглого столу» «Сучасна загальноосвітня школа та репродуктивне здоров'я». –К., 2003. –С. 22–23.
10. Пономаренко В.М. Міжгалузевий комплексний підхід до охорони здоров'я дітей в сучасних умовах / В. М. Пономаренко // Матеріали II з'їзду педіатрів України. –К., 2004. –С. 22.
11. Стан і перспективи ризику пріоритетного наукового напрямку «Охорона здоров'я дітей шкільного віку та підлітків» / Р.В. Богатирьова, С.М. Горбань, Н.Г. Гойда [та ін.] // Лікарська справа. –2000. –№ 1. –С. 3–6.
12. Шляхи підвищення рівня здоров'я дітей шкільного віку. / В.П. Неділько, Т.М. Каменська [та ін.] // Современная педиатрия, 2010. –№ 3 (31) –С. 81–84.

Надійшла до редакції 17.10.12